

in wat betrekking ze zich tegenover dezulken plaatsen zullen.

Men ziet het aan Amaria en Joas. De een was Koning van Juda, de ander Koning van Israël. Dit gaf spanning. Ze meden meest elk contact. Elk ging zijns wegs. En al woonden ze vlak naast elkaar, en al regeerden ze saam over het één volk, dat in zijn twaalf stammen uit Egypte was opgetogen, toch meden ze elkaar meer dan dat ze elkaar zochten.

Nu ging dit een tijd lang, maar op den duur voelde Amaria toch, dat op die manier een valsche verhouding geboren werd. En zoo nu was het, dat hij, in een oogenblik van ernstiger overweging, zich afvroeg of de verhouding niet een geheel andere moest worden. Reden waarom ten hij slotte een afgeant naar Joas zond met het dringend aanbevelen: »Kom, laat ons elanders aangezicht zien!»

Hetsprak wel van zelf dat 't tusschen Amaria en Joas niet alom even innig toegen. Jerobeam had de noordelijke stammen bewogen van Rehabeam af te vallen. Hieruit was nu juist een krijg geboren. Valach was hierdoor over en weer de verhouding geworden, en vooral toen in de noordelijke stammen de valsche religie van Dan en Bethel opgang maakte, kon het niet wel anders, of ook de verhouding tusschen den Vorst van Samaria en den Vorst van Jerualem moest al meer een bedenkelijke karakter erlangen.

Toch vertegenwoordigen deze beide Koningen tegenover de Heidenwereld van rondom nog altoos sijn de Israelitische toekomst. Van uit Assyrië en Babylon ging 't altoos tegen beide de Koninkrijken van Kanaän in. Galilea lag in het Koninkrijk van Jehu, en toch zou eens de Messias niet in Jerualem, maar juist in Nazareth en Kapernaüm zijn heilige sympathieën vinden. Reeds door Elia had God 't doen verstaan, dat het Tienstammenrijk, hoever dan ook afgefallen, toch altoos nog een deel van Israël's toekomst op zijn erve droeg.

Al was dan ook een zeer innige, alles beheerschende intimiteit tusschen Amaria en Joas niet in te denken, het één groote belang van Israël's toekomst, waarbij zoowel Amaria als Joas betrokken was, moest toch ten slotte hen altoos weer hun saamhoorigheid doen gevoelen. En nooit genoeg kon er op gewezen, hoe ten slotte de Messias als David's zoon wel te Bethlehem zou geboren worden, maar toch in de noordelijke stammen de rijkste geestelijke sympathieën zou vinden, terwijl, toen de Galileërs hem voor de poorten van Jerualem als Koning uitriepen, het volk van Juda het »Kruist hem, kruist hem!» liet hooren.

Van achter doet ons dit vreedend en zonderling aan, maar de historie leert 't ons niet anders. Zelfs de twaalf apostelen waren uit het rijk van Jerobeam, en niet van Rehabeam.

En zoo is 't nog.

Nog steeds werken ook in onze saamleving allerlei sympathieën en antipathieën door elkaar. Deels streeft men dan naar gelijk doel, maar ieder vat 't geen na te streven is, op zijn eigen manier op. Uitkomst daarvan dan is, dat men in hoofdzaak wel op eenzelfde doel mikt, maar toch beiderzijds door zijn aanleg, natuur en karakter zich een eigen pad koos, zoo zelfs, dat men niet alleen tegen zijn geestverwanten over komt te staan. En nu leert de historie telkens weer, hoe zulke geestverwanten, ja, wel feitelijk op een gelijk of gelijksoortig doel afgaan, maar toch elander bij het nagen van hun levensdoel niet te best verdragen, soms zelfs niet zetten kunnen, en maar al te vaak, al de dagen hun levens, elander meer benijden dan minnen. En zoo, dat ze althans de zelfbeheersching niet verstaan, om bij al 't verschil dat hen uiteenwerpt, niet telkens weer toch den band der eenheid en der saamhoorigheid aan te knopen.

Niet zelden gaat dit zelfs zoover, dat men over en weer elander mijdt. Op vaststaande samenkomsten, voor de afhandeling van spoedischende zaken, en vooral waar het niet anders kan, of men moet beiden saam tegenover derden positie nemen, werkt men dan nog saam, maar toch veelal zonder elander handslag te geven. Meer in scherp toezicht wanstouwen, dan in een geest van samenwerking, die gul en grif als vanzelf zou werken. Ten slotte doet men 't dan wel saam, maar zonder dat ziel met ziel en hart met hart ineenvloeiden. Steeds met het oude verdacht maken weer op den achtergrond van het geprikkeld bewustzijn.

En tegenover dien liefdeloozen naijver en die prikkelende misgunning van eer of toefijching komt dan slechts, zelfs onder Christenen, een zeer enkel maal het berouw op, en kan ten slotte de vertroende uitroep beluisterd worden: »Kom, laat ons elanders aangezicht zien!»

Op alle manier komt 't stuipen op zulke wanverhouding voor. Hoe telkens valt het niet te betreuen tusschen broeders en zusters, en tusschen ambtgenooten in eenzelfde bediening? Zelfs tusschen echtelieden valt die gedempte scheiding soms te betreuen. En dan blijft het zoo gespannen, en komt 't nooit tot beter, zoolang men over en weder elander mijdt, en over de verschillen zwijgt, in ste van rondborsting en open wat scheidt met elander te bespreken. Zelfs op staatkundig terrein valt hierover zoo telkens te klagen. Ja, 't heet dan dat men samenwerkt, maar telkens komt toch opnieuw uit, hoe de één iets anders najaagt dan de ander, of althans ook waar ze op eenzelfde doel afgaan, 't saambeoogde doel elk op zijn eigen manier trachten te bereiken. In hoofdzaak is er dan wel eenheid, maar in de bijzonderheden gaat een ieder toch zijn eigen weg, en de uitkomst kan geen andere zijn, dan dat men over en weder elanders kracht en invloed verzwakt.

Het meest opmerkelijke hierbij nu is, dat zulke gefeelde inzichten er meest toe leiden, dat we elander mijden, dat een ieder zijn eigen weg gaat, en dat men elanders aangezicht nauwelijks ziet.

Dat hierin vooral het kwaad schuilt, voelde ook Amaria. Zulk mijden van elkaar vervreemdt. Die vervreemding werkt achterdocht. En die achterdocht is oorzaak, dat men na een tiental jaren schier elken band, die eerst saambond, heeft losgetornd.

Juist wanneer de sympathieën onwillekeurig afstuipen op een uiteenlopende uiting van 't karakter, is 't zien van elanders aangezicht het natuurlijke medicijn. Het zien van oog in oog boeit en bindt saam. En al mocht 't dan af en toe tot een hard woord leiden, veel beter nog zulk een vluchtige woord dat verdeelt, dan dat van jaar tot jaar elander mijden en van elander vervreemden.

Op de vraag: Wie is uw naaste? moet steeds 't meest gereede en stellige antwoord luiden: »Die geestverwant, dien ik, belaa, maar al te vaak meed!»

Dr A. K.

Amsterdam, 19 April 1918.

Wie de goede gewoonte heeft het Onze Vader geregeld in den huiselijken kring te bidden — en behoorde dit niet in elk Christelijk gezin althans eenmaal per dag te geschieden? — zal thans wel dieper de betekenis verstaan van de bede, door Christus ons op de lippen gelegd: *Geef ons heden ons dagelijksch brood*. Want indien nood bidden leert, dan is het vooral deze bede, die thans weerklink zal vinden in ons hart, nu het dagelijksch brood zoo schaarsch geworden is en de staf des broods ons dreigt te ontvallen.

Zeker mag daarbij niet uit het oog worden verloren, dat Christus deze bede om het dagelijksch brood niet de eerste plaats in het alervolmaaktste gebed, dat Hij als voorbeeld en norm voor ons bidden ons schonk, heeft aangewezen. En zelfs in deze eerste en nauwkeurige tijden, waarin het brood, ons hoofdvoedsel, begint te ontbreken, en daarmee het gevaar van hongersnood naderbij is gekomen, mag toch die bede om ons dagelijksch brood niet de eerste en de alles-overheerschende toon in ons gebedsleven vormen.

Christus heeft ons geleerd, dat wanneer we in het gebed naderen tot onzen Vader in de hemelen om gebedsgemeenschap met den Eeuwige te oefenen, we niet in de eerste plaats denken mogen aan onze behoeften en nooden, hetzij dan van ziel of van lichaam, maar dat de aandacht van den biddend zich het eerst richten moet op hetgeen voor onzen God het hoogste is: de heilighing van Zijn Naam, de komst van Zijn Koninkrijk, het volbrengen van Zijn wil. Zoolkaas de aanhef van het gebed: *Onze Vader, die in de hemelen is*, ons als 't ware naar de hemelen verplaatst, waar het geducht paleis van onzen God is, opdat wij van de hemelsche Majesteit Gods niet aardschelijk zouden gedeken, zoo wordt ook in het eerste drietal beden het oog gericht op de heerlijkheid van dien hemelschen Koning, wiens Naam in heiligen lofsang door de engelen wordt gezongen, wiens Koninkrijk we van de hemelen uit verwachten, wiens wil volbracht wordt daarboven in den hemel door de engelen, die als dienstegeesten staan rondom Zijn troon.

Maar als daarna het gebed weer afdaalt naar deze aarde, naar onzen strijd en moeite, naar onze nooden en behoeften, dan is het niet toevallig, dat Christus daarbij in de eerste plaats denkt aan de zorg voor ons dagelijksch brood en pas daarna ons bidden leert om de vergeving onzer zonden en de verlossing uit de macht van den Booze. Zoolkaas we ook in onze geloofsbelijdenis het eerst spreken van God den Vader den Almachtige, den Schepper en Onderhouder van alle dingen; daarna van den Zoon, die Zijn bloed vergoot om de vergiffenis onzer zonden te verwerven, en dan van den Heiligen Geest, die ons de genade door Christus verworven toepast en inwendig heiligt, zoo is het ook in het gebed. De bede: *geef ons ons dagelijksch brood*, sluit zich als van zelf aan bij de belijdenis, dat God de Vader alle ding door zijn almachtige hand onderhoudt, en raakt het Scheppingsleven. De bede: *vergeef ons onze zonden*, grondt zich in de verzoening, die de Zoon voor ons heeft te weeg gebracht, door zijn bloed voor ons te vergieten aan het Kruis. En de bede: *bewaar ons van den Booze*, die ons tot zonde verleiden wil, is een bede om den Heiligen Geest, die ons hart alleen bewaren kan voor den invloed van den vorst der duisternis. Maar al ligt zoo de eigenaardige opvolging dier beden, die onze nooden en behoeften raken, als 't ware gegrond in de belijdenis van het drievaldige wezen Gods, zoolkaas dit zich aan ons openbaart in Schepping, Verlossing en Heiligmaking, toch is het ook zoo echt-menschelijk, dat Christus bij dit bidden voor onze nooden in de eerste plaats ons de bede op de lippen legt om ons dagelijksch brood. Want hoewel Christus gezegd heeft, dat wij niet bezorgd hebben te zijn over wat we eten en drinken zullen, maar dat we eerst het Koninkrijk Gods zullen zoeken en zijne gerechtigheid, en al deze dingen ons zullen toegeworpen worden, toch is dit niet in overdreven spiritualistischen zin bedoeld, alsof het leven van het lichaam er niet toe doet en Gods kind alleen aan het geestelijke-leven der ziel denken mag. Een overdeven bezorgdheid voor ons tijdelijk leven, en alles laten opgaan in de vraag naar ons dagelijksch brood, moge zondig wezen, maar niet dat de mensch aan dit dagelijksch brood denkt. Het dagelijksch brood is de eerste levensbehoefte, die het meest onmiddellijk en rechtstreeks gevoeld wordt. Waar het brood ontbreekt, daar knaagt de honger in het ingewand en wordt ons levensbestaan zelf bedreigd.

In de Schrift zelf wordt dit gebrek aan brood dan ook als een der ernstigste onheilen ons genoemd, die een volk treffen kunnen. Zie het maar in Leviticus 26, waar God de Heere Israël met straffen bedreigt, die steeds zwaarder zullen worden, wanneer het van God afvalt en zich niet tot Hem bekeert. Eerst zal God den oorlog zenden; dat als nog zwaardere straf de pestilentie en dan als de zwaarste straf den hongersnood. »Ik zal u den staf des broods breken en tien vrouwen zullen uw brood in één oven bakken en men zal u het brood bij gewicht uitgeven en gij zult het eten, maar niet verzadigd worden» (vs. 26). Niet meer, zoolkaas onder Israël gewoonte was, zou elke vrouw in haar eigen huis het brood bakken voor haar gezin, maar de voorraad meel zou zoo gering worden, dat één oven voldoende zou wezen om het brood voor tien gezinnen te bakken. Men zou niet meer naar hartelust van het brood kunnen eten, maar het zou bij gewicht worden uitgegoven en aan ieder een bepaald rantsoen

worden toegewezen. En dat toegewogen rantsoen zou zoo gering wezen, dat men wel eten, maar niet verzadigd zou worden. Een profete van den hongersnood, waarvan de betekenis in onze dagen maar al te goed ook door ons wordt verstaan, nu ook ons brood tot het uiterste gerantsoeneerd is en we wel eten, maar niet verzadigd kunnen worden.

Ook de uitdrukking, die de Schrift in haar kernachtige beeldspraak telkens gebruikt, van den staf of stok des broods, geeft zoo volkomen juist weer wat het brood voor den mensch is. Het is een beeld ontleend aan den wandelaar in het Oosten, die, wanneer hij een verre tocht te ondernemen had, altoos een stok of staf medenam, om wanneer hij moede werd, daarop te leunen. Had hij dien stok vergeten, of brak deze, dan kon de reiziger een eindweegs nog verder gaan, maar op den duur werd hij zoo mat, dat hij niet verder voort kon en den tocht moest opgeven. Zoo'n stok of staf is het brood voor den mensch, vooral voor den mensch, die zwaren handenarbeid moet verrichten. Onze arbeiders hebben daarom zooveel meer brood noodig dan de degenen, die geen handenarbeid doen. En wanneer die staf hun ontbreekt, dan kunnen zij de helft niet doen van wat ze vroeger deden. Ze voelen na enkele uren arbeids zich zoo mat en slap.

Dat daarom dit gebrek aan brood vooral bij de arbeidersbevolking zich zwaar doet gevoelen, is te begrijpen. Voor de meer goedgevoelden, die op andere wijze zich nog helpen kunnen, is dit broodsgebrek nog niet zoo erg als voor den arbeider. Deze hebben er het meest onder te lijden. Wat van Egypte staat opgeteekend, dat het gansche land raasde van den honger, is dan ook een verschijnsel, dat zich telkens herhaalt, wanneer er hongersnood is. Het is alsof dan een razernij zich van het volk meester maakt; de hartstochten worden onttekend; naar rede en verstandelijken raad wordt niet geluisterd; het diefje in den mensch neemt de overhand; hij maakt met geweld zich meester van wat zijn honger verzadigen kan. Zoo is het steeds geweest, wanneer er gebrek aan brood was. Zoo is het in ons land de vorige week gegaan, toen ons broodrantsoen nog meer door de Overheid werd beperkt. En al gelukte het de Overheid, door krachtig optreden het oproer te bedwingen, wanneer straks de nood nog nijpend wordt, staat te voorzien, dat ook deze razernij van het volk nog feller worden zal. Vooral wanneer de revolutionaire radraaiers van dezen volksnood gebruik maken om de hartstochten nog meer op te zweepen. Dan zou een revolutie kunnen losbarsten, waarbij wat we nu beleefd hebben, nog slechts kinderspel was.

Onze Regeering heeft in deze toch reeds zoo benarde tijden daarom wel een dubbel ernstige verantwoordelijkheid. Ze heeft niet alleen de rust en orde te handhaven, maar ook, voorzover dit haar mogelijk is, in den nood der bevolking te voorzien. Van haar beleid zal voor een goed deel het afhangen, hoe ons volk door deze bange crisis zal heenkomen. Maar ze dient daarbij dan ook gesteund te worden door heel ons volk. Wat de burgemeester van Rotterdam kort en kernachtig schreef: opstand beteekent hongersnood, is volkomen juist.

Maar hoezeer we ook op het beleid onzer Regeering vertrouwen, toch mag het niet vergeten, dat zij voor ons dagelijksch brood niet instaan kan. De rauwe kreet door het gepeupel tot de Overheid gericht: *geef ons brood*, eischt van de Overheid wat zij niet geven kan. Het gebrek, waaronder we lijden, is voor een goed deel daaraan te wijten, dat een vorig jaar de oogst zoo bitter tegensloeg, omdat de lange winterkoude het graan, in den akker uitgestrooid, had gedood. Hier staat de Overheid machteloos en is het God de Heere alleen die ons helpen kan. Want we belijden, dat loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, spijze en drank, gezondheid en krankheid, rijkdom en armoede, en alle dingen, niet bij geval, maar van zijne vaderlijke hand ons toekomen.

Onze vrome vaders hebben dit zoo diep beseft. Daarom hielden ze, wanneer het zaad werd uitgestrooid op den akker, een bededag om God te smeeken om zijn zegen die alleen het brood ons schenken kan.

Die biddag is ook door onze Kerken weer gehouden. Maar met dezen biddag alleen zijn we er niet. Christus heeft in de bede, die elken dag weer van onze lippen beluistert moet worden, ons geleerd van onzen Vader in de hemelen te vragen: *Geef ons heden ons dagelijksch brood*. Een bede, die niet alleen ons zelf geldt, maar in dat ons ook heel ons volk insluit. Laat dat gebed daarom nu met te dieper drang tot den Heere onzen God worden opgezonden.

»Een krachtig gebed des rechtvaardigen vermag veel.

»Elias was een mensch van gelijke bewegingen als wij, en hij bad een gebed dat het niet zou regenen, en het regende niet op aarde in drie jaren en zes maanden.

»En hij bad wederom en de hemel gaf regen en de aarde bracht hare vruchten voort.»

Zoo schreef de apostel Jacobus.

En de God van Elias leeft nog.

Tooneelspel en onze Gereform. Jongelingsverenigingen.

Een onzer Gereformeerde jongelingsverenigingen heeft besloten op haar jaarfeest een publieke tooneeluitvoering te geven. Het bekende stuk van I. H. Schimmel: *Het kind van Staat*, werd hier toe uitgekozen. De spelers zouden optreden in het kostuum van den tijd, waarin dit stuk speelt

Een publiek gebouw werd voor deze vertooning afgehuurd. En de toegangsbeijzen om deze voorstelling bij te wonen, werden voor het publiek verkrijgbaar gesteld tegen een bepaalden prijs.

Terecht heeft de Kerkeraad, die van dit voornemen in kennis werd gesteld, daarover zijn leedwezen uitgesproken en aan deze Jongelingsvereniging ernstig ont-raden dit plan tot uitvoering te brengen.

Het zou ook ons een zeer bedenkelijke stap toeschijnen, wanneer onze Jongelingsverenigingen publiek tooneelstukken gingen opvoeren, — zelfs al zouden deze tooneelstukken op zich zelf wat den inhoud betreft niet te veroordeelen zijn, — onder de leuze dat ook de kunst voor de Gereformeerden moet worden opgeëischt.

Niet alleen, dat zulk een publiek opvoeren van tooneelstukken weinig overeenkomt met den ernstigen tijd, waarin we leven en terecht aanstoot geeft aan ons Gereformeerde volk, maar men zou daardoor, ook al is dit niet bedoeld, er toe meewerken, dat onze jongelingen den smaak van het tooneel beet kregen en dan niet meer tevreden zouden zijn met het zelf opvoeren van een liefhebberijkomedie, maar ook de echte tooneelkunst in de schouwburgen zouden willen gaan zien. Wat de Fransche man zegt: *l'appétit vient en mangeant*, geldt ook hier. En wie, die den ontzettend bedervenden invloed kent, die van het hedendaagsche tooneel uitgaat, zal niet voelen, welk een ernstig gevaar daarin voor onze jongelingen zou schuilen?

Hoe zal men met een gerust hart kunnen bidden: *leid ons niet in de verzoeking*, wanneer men onze jongelingen bloot stelt aan de verzoeking, die in deze tooneelkunst voor het jongelingshart schuilt?

Dat het opvoeren van tooneelstukken op zichzelf geen zonde is, stemmen we gaarne toe. Elke kunst, ook de dramatische kunst, is een gave Gods. Maar nu de wereld zich van deze kunst heeft meester gemaakt en daarop haar onheilgig stempel heeft gedrukt, hebben wij Christenen ons van elke deelneming aan deze kunst te onthouden. Haat ook den rok, zegt de Apostel, die van het vleesch besmet is.

Het houden van saamspraken op de Jongelingsvereniging, ook al komt hierin ten deele dezelfde dramatische kunst tot uiting, is daarom nog niet te veroordeelen. Zelfs hebben onze Gereformeerde vaders het nooit afgekeurd, wanneer op de scholen tot oefening in de kunst van declamatie en voordracht door jongelieden dramatische stukken werden opgevoerd. Maar dit alles draagt een geheel ander karakter dan het geven van een publieke tooneeluitvoering. Daardoor wordt de wereldgelijkvormigheid in de hand gewerkt. En onze jongelingen kunnen niet ernstig genoeg tegen het gevaar, dat in deze wereldgelijkvormigheid schuilt, gewapend worden. Wie hier aan de wereld ook maar een vinger geeft, zal zien, hoe deze straks de heele hand neemt. Zelfs al zou er in zulk een publieke tooneeluitvoering op zich zelf geen kwaad schuilen, dan nog geldt hier het woord van den Apostel: *ik weet en ben verzekerd, dat geen ding onrein is in zich zelve*. Maar indien uw broeder bedroefd wordt om der spijze wil, zoo wandelt gij niet meer naar de liefde. Verderf dien niet met uwe spijze, voor wien Christus gestorven is.

Het gezag der Heilige Schrift.

De tegenwoordige vrouwenbeweging, ook waar ze onder Christelijk kleed zich aandient, dreigt op zeer bedenkelijke wijze met het gezag van de Heilige Schrift in conflict te komen.

Het duidelijkste blijkt dit in het boek, dat Johanna Breevoort pas heeft uitgegeven: *De Vrouw vrijgemaakt door den Zoon des Menschen*.

Volgens haar hebben de Apostelen de roeping der vrouw niet altijd ten volle doorgrond en slechts als zeer bepaaldelijk de inspiratie des Geestes hen dreef, hebben zij de beginselen van Christus geponeerd. (blz. 57). In welken zin de schrijfster dit bedoelt, blijkt, wanneer ze, na eerst de uitspraken van den Apostel Paulus in Ef. 5 over het huwelijk met instemming te hebben aangehaald, vervolgt: »Doch nu daalt de Godsman van zijne hoogte; is de profet weer Apostel, een mensch door wiens vleesch en bloed en hoofd en hart de inspiratie gaat. Een kind van zijn tijd, dat zich evenmin als Mozes en de Profeten aan dat kind-van-tijd zijn onttrekken kan.» (blz. 77, 78) Paulus persoonlijk opvatting van het huwelijk staat dan ook niet hoog, verklaart ze. In 1 Cor. 7: 1-10 en 12-40 spreekt Paulus zelf. Niet met Apostolische macht, maar zijn gevoel» (blz. 79).

En nog sterker blijkt dit, waar zij het leesverbod voor de vrouw bespreekt in 1 Tim. 2: 8-12 door den Apostel gegeven. »Spreekt Paulus hier weer, zoo vraagt ze, of is het Gods Geest? Ik meen, dat het Paulus is. Hij leidt haar plicht tot stilzijn uit de Schepping af. En uit de Schepping valt geen onderdanigheid (d.w.z. van de vrouw tegenover den man) af te leiden.» Hierop volgt dan een wonderbaarlijke exegese van het Schrift- verhaal van de schepping der vrouw, die aan den man tot een hulpe is gegeven, waarop we hier niet verder zullen ingaan. Volgens Johanna Breevoort ligt in het hulpe zijn van de vrouw eerder de meerderheid dan de minderheid der vrouw opgesloten, aangezien God ook zichzelf de Hulpe, den Machtige Jacobs noemt. Paulus heeft het dus geheel verkeerd opgevat. »Als Paulus dus spreekt over de dienstbaarheid en onderdanigheid van de vrouw in het huwelijk, dan daalt hij beneden de inspiratie tot onherkenbaar wordens toe, evengoed als in 1 Cor. 12: 29, waar hij het heeft over het doopen van de dooden» (blz. 82, 83).

Dat lag daaraan, dat »de Apostelen de dingen nog niet helder onderscheidden». Zoo heet het, dat »de Apostel Petrus op gelijke wijze onder den invloed was van *heidensche begrippen* (ik cursiveer), als hij verkondigde, »dat Christus de geesten die in de gewangenis zijn, het Evangelie verkondigd heeft» (blz. 83).

Zulke uitspraken, zegt ze, behooren wel in de Heilige Schrift en zijn wel opgeteekend onder de onfeilbare leiding des Heiligen Geestes, maar dan toch zoo dat wij er uit opmerken de beperktheid van het menschenlijk denken en *het dwalen van hun geest, gelijk de Heilige Geest ons ook doet opteekenen de zonden der aartsvaders tot onze waarschuwing en verootmoediging*. En evengoed als onze Gereformeerde vaders den kloeken moed hebben gehad de Apocriefe boeken als hier en daar strijdig met de overige leer der Schrift uit te bannen, evengoed moeten wij den fieren, heiligen moed hebben om te breken met de meening alsof zulke Schriftgedeelten normatief gezag zouden hebben; wij mogen ze niet meer dan historisch gezag toekennen; als zoodanig door den Heiligen Geest ons in de Schrift vastgesteld» (blz. 83).

En niet alleen dat de schrijfster zoo het gezag van het Apostolische woord aantast en op zijde schuift, overal waar dat woord niet overeenkomt met haar opvatting van de roeping der vrouw, omdat de Apostelen »kinderen waren van hun tijd», maar zelfs van Christus wordt hetzelfde uitgesproken. »Christus schikte zich, zoo zegt ze, naar de gebruiken van zijn tijd, evenals de wet van Mozes zich schikte naar de toenmalige zeden». En dan vervolgt ze: »Christus is wel Heer van zijn tijd, maar de Zoon der menschen blijft niet-temin kind van zijn tijd» (blz. 52). En wat de schrijfster onder dit kind van zijn tijd verstaat, bleek bij den Apostel Paulus duidelijk genoeg.

Juist omdat Johanna Breevoort in onze kringen als christelijk romancier een goeden naam heeft en dit boek zelfs door een Gereformerd predikant wordt aanbevolen, meenen we zeer ernstig te moeten waarschuwen tegen den invloed, die van dit geschrift kan uitgaan. Niet alleen, dat de opvatting, die Johanna Breevoort van de positie der vrouw heeft, zoolkaas uit de aangehaalde citaten wel duidelijk blijkt, lijnrecht in strijd is met de duidelijke uitspraken der Schrift en daarom haar leiding niet door ons kan aanvaard worden, maar ze geeft daarbij een beschouwing van de inspiratie der Schrift en van het gezag, dat het Apostolisch woord voor ons heeft, waarmede feitelijk dit gezag geheel ondermijnd wordt en de ethische opvatting der Schrift-inspiratie wordt binnengeloofd.

Nu onder Johanna Breevoort als hoofd-redactrice een nieuw tijdschrift zal worden uitgegeven, dat bedoelt leiding te geven aan onze jongedochters, moeten we dan ook, zoolang de schrijfster dit standpunt inneemt, beslist ontraden, aan onze jonge dochters dit tijdschrift in handen te geven. Wat Luther in zijn strijd tegen de Reformatie zong: *Het Woord Gods zullen zij laten staan*, is ook voor ons het eerste en het hoogste. Het gaat hier niet om een of ander afgeleid dogma van de Kerk, maar om hetgeen voor ons de hoogste en absolute autoriteit is, om het gezag van de Heilige Schrift. Wie verklaart, dat de Apostelen gedwaald hebben, en dat wat zij schreven, voor ons alleen is opgeteekend om ons te laten zien hoe ze dwaalden, evenals het verhaal van de »zonden der aarts-vaders», tast op zoo ernstige wijze het gezag van de Schrift zelf aan, dat hier met de meeste bestidheid tegen moet geprotesteerd worden. Aan een dergelijke leiding onze jonge dochters toe te vertrouwen, zou wel een zeer ernstig gevaar wezen.

Het verlijdt ons daarom, dat Mej. H. S. Kuyper en Mej. J. H. Kuyper, die aanvankelijk hare medewerking aan dit tijdschrift hadden toegezegd, zich na het verschijnen van dit boek van Johanna Breevoort hebben teruggetrokken.

Saamwerking met wie het gezag van het Apostolische woord verwerpt, is voor ons mogelijk.

Liturgische Studien.

De heer Oscar Huf S. L. heeft in twee deelen een uitvoerige studie gegeven, die onder den tekst *Liturgische Studien* bij Paul Brand te Bussum is uitgekomen en waarin hij heeft nagegaan wat invloed in den loop der tijden de Oorlog heeft uitgeoefend op de Liturgie of meer bepaald op het Liturgisch Gebed en den Liturgischen Feestkalender. In het eerste deel, dat den ietwat zonderlingen titel draagt van *Oorlogsfeesten*, wordt dan nagegaan welken invloed de oorlog gehad heeft op den Liturgischen Feestkalender of het Kerkelijk Jaar. In het tweede deel, welke sporen de Oorlog heeft achtergelaten en het Officiële Gebed der Roomsche Kerk. Ongetwijfeld blijkt uit deze studie, die van zeer nauwgezette studie en veel omvattende kennis getuigt en als zoodanig een belangrijke bijdrage is voor de kennis van de Roomsche liturgie, hoe de oorlog, zoolkaas de schrijver opmerkt, de Kerk, en deze goede Moeder haar kinderen, *om vrde heeft leeren bidden en voor den vrde heeft leeren danken*. Daaruit leidt de schrijver dan af, dat aan het groote goed, dat »Vrede» heet, ook in de toekomst, gelijk nu reeds, een dieper gevoelde en meer bewaaste bewaardeering als »geschenk van den Hemel zal te beurt vallen».

Zeker blijkt uit dit geschrift, hoe de Kerk in haar liturgie telkens weer het gebed opzendt om vrede onder de menschen, en dat zij zoolwel in oorlogstijd om den lang begeerden vrede heeft gesmeekt als, wanneer de vrede verkregen was, daarvoor heeft gedankt. In zoovere draagt deze